

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ТКАЧЕНКО ІВАН АНАТОЛІЙОВИЧ

УДК 811.111'42: 82-311.1

**НАРАТИВНІ МАСКИ В АНГЛОМОВНОМУ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОМУ
ДИСКУРСІ: ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ ТА КОМУНІКАТИВНО-
ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТИ**

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Херсон – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі англійської мови та методики її викладання Херсонського державного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
БЄЛЄХОВА ЛАРИСА ІВАНІВНА,
Херсонський державний університет,
професор кафедри англійської мови та
методики її викладання

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
БЕЗУГЛА ЛІЛІЯ РОСТИСЛАВІВНА
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
професор кафедри німецької філології і перекладу

кандидат філологічних наук
СТОДОЛІНСЬКА ЮЛІЯ ВАЛЕРІЇВНА,
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили,
старший викладач кафедри англійської філології

Захист відбудеться “3” липня 2018 р. о 9.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 67.051.05 у Херсонському державному університеті за адресою: 73000, м. Херсон, провулок Інженера Корсакова, 47, корп. 5, ауд. 314.

З дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці Херсонського державного університету за адресою: 73000, м. Херсон, вул. Університетська, 27.

Автореферат розісланий “2” червня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.О. Цапів

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Реферована дисертація присвячена вивченню лінгвостилістичних засобів та нарративних стратегій і тактик творення нарративних масок (далі – НМ) як різновидів оповідної інстанції у постмодерністському дискурсі.

Поняття наратор як одне з ключових в наратології завжди знаходилося у центрі уваги досліджень різних наукових шкіл: російського формалізму (Б.Ейхенбаум, В. Пропп, Ю. Тинянов, Б. Томашевський, В.Шкловський), у річищі французького структуралізму і постструктуралізму (Р. Барт, К. Бремон, А.-Ж. Греймас, Ж. Женетт, Ж. Курте), чеського структуралізму (Л.Долежел, Р. Якобсон), семіотичної школи (В'яч. Иванов, Ю. Лотман, Б. Успенський), діалогічної теорії наративу (М. Бахтін, В. Волошинов), англо-американської типології техніки розповіді (С. Четмен, П. Лабок), класичної наратології (Ф. Штанцель, В. Фюгер, В. Шмід), деконструктивістської теорії (Ж. Дерріда), когнітивної наратології (І.А.Бехта, Г.В. Лещенко, І. В. Папуша, Л.В. Мацевко-Бекерська). Усі теорії наративу об'єднує прагнення визначити фундаментальні змісто- й формотворчі принципи побудови оповіді, де центральним компонентом і є наратор.

У контексті нашого дослідження фокус уваги зосереджується на описі та класифікації нарративних масок, які використовують персонажі постмодерністського дискурсу. Наративна маска тлумачиться нами як різновид образу наратора, в який перевтілюється персонаж постмодерністського дискурсу в ході повісткування залежно від певної комунікативної ситуації.

Актуальність реферованої роботи визначається її відповідністю пріоритетним антропоцентричним тенденціям сучасного мовознавства, зорієнтованих на виявлення взаємодії мови і мислення, загальному спрямуванню сучасної наратології на дослідження наративної організації художнього тексту в лінгвокогнітивному та комунікативно-прагматичному аспектах. Виявлення лінгвокогнітивних механізмів формування наративної маски як образу наратора, комунікативно-прагматичних тактик і стратегій впливу наративної маски на читача забезпечує виявлення особливостей оповідних інстанцій в постмодерністському дискурсі.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Проблематика дисертації відповідає профілю досліджень, що проводяться на кафедрі англійської мови та методики її викладання Херсонського державного університету в межах наукової теми «Лінгвокогнітивні і комунікативно-прагматичні аспекти дослідження тексту» (номер держреєстрації 0117U006792). Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради ХДУ (протокол №7 від 23 лютого 2015 року).

Мета дослідження полягає у виявленні лінгвокогнітивних та комунікативно-прагматичних властивостей наративної маски як образу наратора в англійському постмодерністському дискурсі. Досягнення цієї мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- систематизувати наукові підходи до вивчення наративної маски як

образу наратора у художньому творі;

- обґрунтувати власний інтегрований підхід;
- розробити комплексну методику поетапного аналізу особливостей функціонування НМ в англomовному постмодерністському дискурсі;
- здійснити класифікацію НМ;
- визначити лінгвокогнітивні механізми створення НМ як образу наратора;
- виявити комунікативно-прагматичні стратегії і тактики впливу НМ на читача.

Об'єктом дослідження є наративна маска як образ наратора в англomовному постмодерністському дискурсі.

Предметом вивчення постають лінгвокогнітивні та комунікативно-прагматичні особливості формування та функціонування наративної маски в англomовному постмодерністському дискурсі.

Матеріалом дослідження є англomовні художні тексти доби постмодернізму. Зближує ці різні джерела та обставина, що вони є класичними прикладами творів постмодернізму із властивою їм жанровою своєрідністю: Дж. Барнс «Історія світу у 10 ½ розділах» (постмодерністський історичний роман за визначенням Д.В. Затонського), М. Етвуд «Пенелопіада» (постмодерністський жіночий історико-автобіографічний роман за визначенням Ю.А. Жаданова), Ч. Поланік «Бійцівський клуб» (психонаративний роман за визначенням Н.П. Ізотової). Добір текстів зумовлений складністю та дискусійністю проблематики щодо вивчення оповідних інстанцій постмодерністського дискурсу.

Теоретико-методологічним підґрунтям дослідження слугували базові положення лінгвокогнітивного та лінгвопрагматичного підходів до способів вираження наратора і закономірностей його функціонування у постмодерністському романі: а) розуміння функції наратора як посередника в тексті, а наративної ситуації як «центру орієнтації читача» (за Ф. Штанцелем); б) наративні типології і класифікації Ж. Женетта, В. Шміда, Ф. Штанцеля, Л. Мацевко-Бекерської, М. Ткачука; в) теорія оповідних інстанцій (Л. Мацевко-Бекерська, І. Папуша, М. Ткачук, О. Ткачук); г) теорія діалогізму (М. Бахтін), г) теорія наративних стратегій і тактик художнього тексту (О.С. Іссерс.); д) теорія мовленнєвих актів (Дж. Остін, Дж. Серль, Л. Р.Безугла, І.П. Сусов, І.С. Шевченко); е) теорія постмодерністського текстотворення (О. А. Бабелюк, І.А. Бехта); є) когнітивна теорія образу (Л.І. Белехова, Л.В. Димитренко, О.Й. Філіпчик, А.О. Цапів, М. О. Акішина, Н.В. Воробей, О.С. Маріна, І.А. Редька).

Вибір методів дослідження зумовлений метою й завданнями роботи. Серед них використовуємо *інтерпретаційно-текстовий аналіз* (для виокремлення наративних ситуацій у постмодерністському дискурсі), *концептуальний аналіз* (реконструкція метафоричних та метонімічних концептуальних схем, що виступають когнітивним підґрунтям словесних образів, якими виражена наративна маска), *метод фреймового моделювання*

(побудова фреймів та фрейм-сценарієв, які лежать в основі наративних ситуацій, що прогнозують використання певної наративної маски наратором), *метод когнітивно-семантичного аналізу* (виявлення структур знань, які опредметнені в семантиці НМ як образу наратора), *дискурс-аналіз* (для встановлення стратегій і тактик взаємодії наратора із читачем із зазначенням очікуваного перлокутивного ефекту).

Наукова новизна одержаних результатів та висновків полягає в тому, що в роботі *вперше* введено у науковий обіг поняття «наративна маска»; виявлено лінгвокогнітивні засоби її формування та наративні стратегії і тактики, що забезпечують функціонування наративних масок в постмодерністському англomовному дискурсі, розкрито комунікативно-прагматичну специфіку художньої комунікації із читачем через встановлення іллокутивної сили наративної маски та перлокутивного ефекту, який вона здійснює на читача.

Теоретичне значення роботи. Вивчення лінгвокогнітивних та комунікативно-прагматичних аспектів формування та функціонування НМ як образу наратора у постмодерністському дискурсі сприяють подальшій розбудові теорії оповідних інстанцій. Отриманні результати є також внеском у теорію образу, де наративна маска як образ наратора досліджується вперше, теорію фреймового моделювання (розробка фреймів та фреймових сценаріїв наративних ситуацій, які виступають полем функціонування наративних масок), когнітивну теорію образності (виявлення архетипів та реконструювання концептуальних метафор, які є когнітивною основою образу наративної маски у постмодерністському дискурсі).

Практичне значення отриманих результатів дослідження зумовлюється можливістю їх використання в таких теоретичних курсах, як: стилістика англійської мови (розділ «Стилістика художнього тексту»), лексикології англійської мови (розділ «Лексична семантика»), у спецкурсах із дискурсології, наратології та когнітивної лінгвістики, у написанні курсових, дипломних і магістерських робіт з інтерпретації постмодерністського дискурсу.

Публікації. Результати дослідження повною мірою відображено у 12 публікаціях, зокрема, у 10 одноосібних статтях автора та 2 тезах конференцій. 9 статей надруковано у фахових виданнях, рекомендованих ДАК України, 1 статтю видано у періодичному закордонному виданні, що входить до наукометричних баз даних. Загальний обсяг публікацій складає 6,05 умов. друк. арк.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання і методи дослідження, окреслено теоретичне й практичне значення роботи, розкрито наукову новизну, подано відомості про апробацію отриманих результатів.

У першому розділі «**Теоретичні засади дослідження наративної маски як образу наратора у постмодерністському дискурсі**»

систематизовано наукові підходи до вивчення оповідних інстанцій, проаналізовано класифікації типів наратора у постмодерністському творі, сформульовано власну концепцію дослідження НМ у постмодерністському англomовному просторі, запропоновано власне визначення наративної маски як одного з різновидів образу наратора, здійснено кореляцію понять «автор», «наратор», «оповідач», «образ наратора», «образ автора».

У контексті нашого дослідження наративна маска відокремлюється від понять автор, образ автора та авторська маска через осмислення та переосмислення теорії оповідних інстанцій постмодерністського дискурсу, де одним із ключових понять стає «смерть автора» за Р. Бартом. Звідси у постмодерністському дискурсі посередником між художнім текстом та читачем виступає наратор, який є різновидом оповідної інстанції у творі та слугує поєднанням децентрованого дискурсу.

Наратор у постмодерністському творі характеризується використанням декількох наративних масок. Вони відрізняються від загальновідомої класифікації нараторів у художньому просторі (В. Шмід, Ж. Женетт) тим, що в рамках однієї наративної ситуації відбувається зміна форми повісткування від першої особи однини до третьої і навпаки. До прикладу, у романі Дж.Барнса «Історія світу у 10 ½ розділах» наратор в образі наративної маски репортера повістує від першої особи однини, інколи варіює форму нарації на третю особу, не змінюючи при цьому наративну маску:

*«While **I** am reporting the facts **I** know and **I** put this next suggestion to you rather tentatively; **I** feel **I** have to voice it in **my own report**, though. At times we suspected a kind of system behind the killing that went on. Certainly there was more extermination than was strictly necessary for nutritional purposes – far more. And at the same time, as the **facts that I had collected** showed, some of the species that were killed had very little eating on them. What's more, the gulls would occasionally report that they had seen carcasses tossed from the stern with perfectly good meat thick on the bone. **We** began to suspect that **Noah and his tribe** had it in for certain animals simply for being what **they** were» (Barnes)*

У наведеному дискурсивному фрагменті простежується зсув повісткування наратором від першої особи однини та множини (*I, we*) до третьої особи (*they had seen*), потім повернення до першої особи множини (*we*) та остаточній зміні ракурсу до третьої особи множини (*Noah and his tribe, they were*). Така нестабільність у доборі форми оповіді характеризується суб'єктивною модальністю наративної маски репортера, намаганням внести у повісткування власні роздуми через коментарі. Зміна ракурсу від суб'єктивного зображення подій до об'єктивного є досить типовим явищем для репортажів.

Ім'я маски – це результат лінгвокогнітивної операції узагальнення семантики ключових слів наративної ситуації. Наративна ситуація – це дискурсивний фрагмент, де розповідається про якусь подію, історію, з яких складається композиційна-сюжетна структура наративу, що використовується для інтенсифікації та смислової організації мовлення з метою здійснення прагматичного впливу на адресата. НМ залучає читача до

роздумів чи переживань, активізуючи його когнітивно-інтерпретативну діяльність, змушуючи робити висновки самостійно. У вищезазначеному дискурсивному фрагменті за семантикою ключових слів первинної номінації *while reporting, my own report, the collected facts*, які збігаються у своїй семантиці із професійною лексикою репортера, ми виявляємо специфіку функціонування нарративної маски репортера у нарративні ситуації «Історія про Всесвітній Потоп».

Отже, нарративна маска є образом наратора, в який перевтілюється персонаж твору в ході повісткування залежно від тематики нарративної ситуації у постмодерністському дискурсі.

Інтегрований підхід до вивчення НМ у постмодерністському творі полягає в поєднанні лінгвокогнітивного та прагматичного аспектів. Гіпотезою нашого дослідження є припущення, що нарративна маска – це різновид образу наратора, який за когнітивною теорією образу (див. напр. : Л.І. Белехова, Л.В. Димитренко, А.О. Цапів, М. О. Акішина, О.С. Маріна, Н.В. Ярова) – це тривимірний текстовий конструкт, який інтегрує передконцептуальну, концептуальну та вербальну іпостасі.

Передконцептуальна іпостась образу включає концептуальні імплікації архетипів, що є підґрунтям класифікації нарративних масок. Такі імплікації розкриваються у ході нашого дослідження в результаті когнітивно-семантичного аналізу ключових слів нарративної ситуації.

Концептуальна іпостась образу наратора наочно постає у вигляді фреймів та фрейм-сценаріїв, які реконструюються через семантичний аналіз нарративних ситуацій.

Вербальна іпостась репрезентується у словах та словосполученнях первинної і вторинної номінації нарративної маски, які використанні при зображенні комунікативних ситуацій наративу.

У другому розділі **«Методологічні засади дослідження нарративної маски як образу наратора в англomовному постмодерністському дискурсі»** розроблено поетапний алгоритм аналізу НМ, який інкорпорує сукупність різних методів та підходів до вивчення вербального вираження образу наратора.

Комплексна методика аналізу лінгвокогнітивних механізмів створення та комунікативно-прагматичних властивостей НМ в англomовному постмодерністському дискурсі включає декілька етапів і методів дослідження.

Перший (інтерпретаційний) етап спрямовано на виявлення нарративних ситуацій. Такий аналіз здійснюється шляхом тематичного аналізу семантики художнього тексту та семантики ключових номінативних одиниць, що вербалізують нарративну маску. До прикладу, постмодерністський роман М.Етвуд «Пенелопіада» складається з двох макронаративних ситуацій «Життя Пенелопи у світі живих», «Життя Пенелопи у світі мертвих», які тематично формуються з мікронаративних ситуацій. У романі М. Етвуд «Пенелопіада» нарративна ситуація «Судовий процес над Одисеєм» – це дискурсивний фрагмент, в якому йдеться про історію повернення Одисея до

дому, страти служниць і вбивство залицяльників Пенелопи. Наратор в образі наративної маски адвоката використовує паралельні синтаксичні конструкції «*The maids, Your Honour*.<...> *Well, yes, Your Honour* <...> *Yes, Your Honour*» та стилістичні повтори у формі звертання «*yes, Your Honour*», які є невід'ємними компонентами комунікації у судовому процесі. Короткі еліптичні речення «*The maids, Your Honour*», «*In effect*» є чіткими та послідовними відповідями на запитання судді. Отже, вжита термінологічна лексика чітко окреслює межі функціонування наративної маски адвоката.

Другий етап присвячений виявленню лексико-семантичних засобів реалізації наративної маски.

Передконцептуальну основу наративної маски становить архетип, який активується автоматично позасвідомими когнітивними операціями (Л.І.Белехова). Послугуючись теорією архетипів К.Юнга та розробленою класифікацією імплікативних смислів архетипу Л.І. Белеховою, у контексті нашого дослідження вважаємо, що підґрунтям наративної маски адвоката слугує архетип ЕГО, що містить у собі концептуальні імплікації *рівноваги та відновлення справедливості, пошук правди*. В основі наративної маски адвоката лежить концепт АВОКАТ, який реалізований за допомогою таких номінативних одиниць: «*defence*», «*innocence of my client*», «*self-defence*», «*dismiss the case*», «*we must consult*», «*do not wish to be guilty*», «*demand justice*», «*demand retribution*». До прикладу : «*It is our contention that, by seizing the only opportunity Fate was likely to afford him, our generally esteemed client Odysseus was merely acting in self-defence. We therefore ask that you dismiss this case*» (Atwood).

У наведеному дискурсивному фрагменті на вербальному рівні концепт АВОКАТ реконструюється через семантику ключових слів, що формують номінативне поле, яке представляємо у вигляді фрейму (Рис. 1):

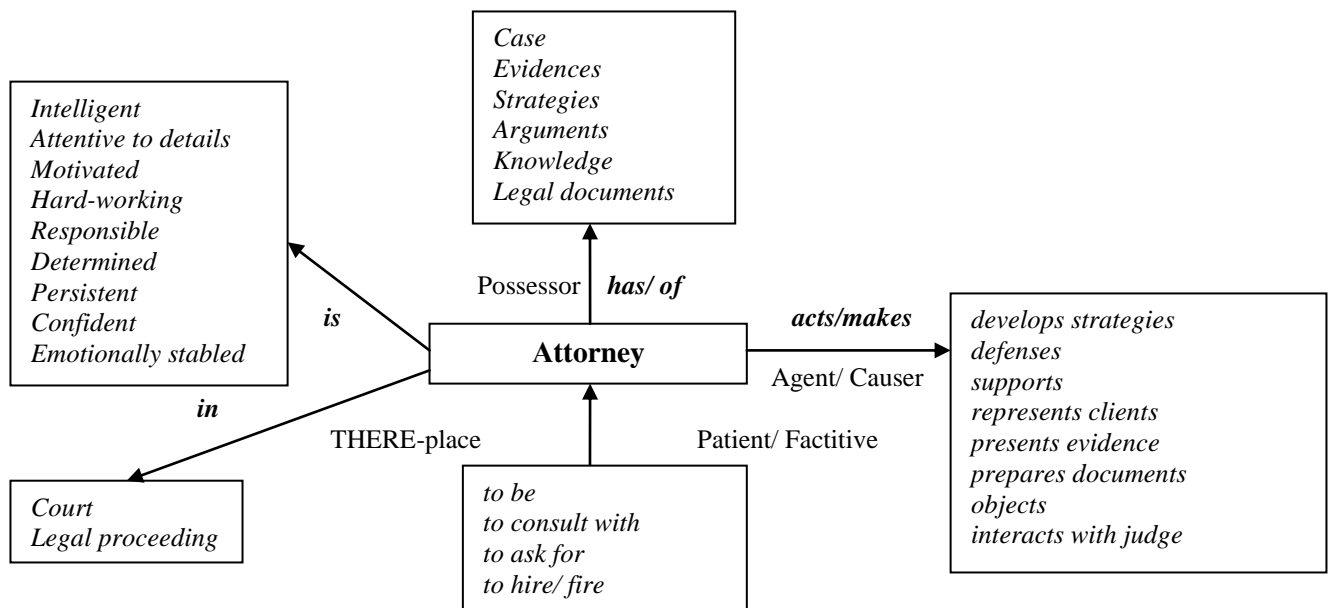

Рис. 1. Первинна номінація наративної маски адвоката

Вторинною номінацією НМ адвоката є метафори, метонімії та інші виражальні засоби, через які розгортається концепт АДВОКАТ. Так, наприклад, у наративній ситуації «Судовий процес над Одисеєм» адвокат осмислюється у термінах замовчування, приховування фактів, що у мовленні актуалізується через метафоричні вирази *turned a blind eye, kept my mouth shut, keeping the right doors locked*: «I turned a blind eye. I kept my mouth shut; or, if I opened it, I sang his praises. I didn't contradict, I didn't ask awkward questions, I didn't dig deep. I wanted happy endings in those days, and happy endings are best achieved by keeping the right doors locked and going to sleep during the rampages» (Atwood).

Метафора «*to turn a blind eye*» означає «закривати очі на щось, не помічати», а прикметник «*blind*» виступає компонентом латинського виразу «*amor caecus*» («кохання сліпе»). Саме через кохання Пенелопа вирішує стати на бік чоловіка, захищати його перед суспільством і не помічати дрібниць. Метонімічне зіставлення «*kept my mouth shut – keeping the right doors locked*», де рот Пенелопи порівнюється із дверима, які неможна відкривати через великі секрети, розкриває додаткове значення концепту – АДВОКАТ – ЦЕ РОЗКРИТТЯ ТАЄМНИЦІ. Речення умовного стану «*if I opened it, I sang his praises*» є антитезою до метафори «*keeping the right doors locked*», яка виступає вербалізатором концептуальної метафори АДВОКАТ – ЦЕ ФАЛЬСИФІКАЦІЯ ФАКТІВ. Антонімічні номінативні одиниці *sleep* та *rampages* розкривають наміри Пенелопи до пошуку альтернативного вирішення проблем завдяки реконструкції концептуальної метафори АДВОКАТ – ЦЕ ПОШУК КОМПРОМІСУ.

Третій етап присвячений фреймовому моделюванню нарративної ситуації з метою виявлення концептуальних ознак нарративної маски.

Спираючись на теорію фреймового моделювання (М. Мінський, Р.Шенк) та на розроблені професором С. А. Жаботинською базові фрейми (предметний, акціональний, посесивний, таксономічний та компаративний), у контексті нашого дослідження ми моделюємо концептуальну структуру нарративної ситуації «Судовий процес над Одисеєм» у вигляді інтеграції базових фреймів (Рис. 2).

1. Предметний фрейм представлений 3 схемами:

- локативна схема «SB/STH is (exists) THERE-place»: *Penelope is in Ancient Greece / Penelope in Hades*;
- темпоральна схема «SB/STH exists THEN-time»: *Penelope exist in the Past times of Kings of Greece/ Penelope exist in contemporary hell*;
- схема стану існування «SB/STH exists SO-mode of being»: *Penelope is alive/ Penelope is dead (ghost/ shade in Hades)*.

2. Акціональний фрейм конструюємо за допомогою схем:

- схема стану/ дії «SB/STH-agent acts»: *Penelope proves, Penelope acts against society, Penelope appeals to the facts*;
- каузативна схема «SB/STH-causer makes STH-factitive»: *Penelope justifies the defendant(Odysseus), Penelope defences the defendant (Odysseus), Penelope represents the defendant (Odysseus) > an attorney*.

3. Посесивний фрейм будуємо за такими схемами:

- інклюзивна схема «SB/STH-container has STH-content»: *Penelope has got a power, Penelope has got wisdom, Penelope has got patience, Penelope has doubts, Penelope has got problems with killed maids and suitors;*

- схема власності «SB/STH-owner has SB/STH-owned»: *Penelope has got a father King of Sparta (nobility), Penelope has got an adventurous husband (Odysseus), Penelope has got a son (Telemachus).*

4. Таксономічний фрейм реконструюємо через схеми:

- схема класифікації «SB/STH-identified is SB/STH-classifier» : *Penelope is a queen of Ithaca, Penelope is a leader, Penelope is a half-goddess, Penelope is a defender, Penelope is a journalist, Penelope is a victim;*

- схема характеристик «SB/STH-identified is SB/STH-characterizer»: *Penelope is a woman, Penelope is a mother, Penelope is a wife.*

5. Компаративний фрейм представлений схемою:

- атрибутивна схема «SB/STH-compared is SUCH Quality-correlate»: *Penelope is wise, Penelope is honest, Penelope is devoted, Penelope is heart-broken.*

У результаті інтеграції базових фреймів (Рис. 2) ми будуємо абстрактну концептуальну мережу, інформаційні фрагменти якої конкретизуються в значеннях мовленнєвих виразів.

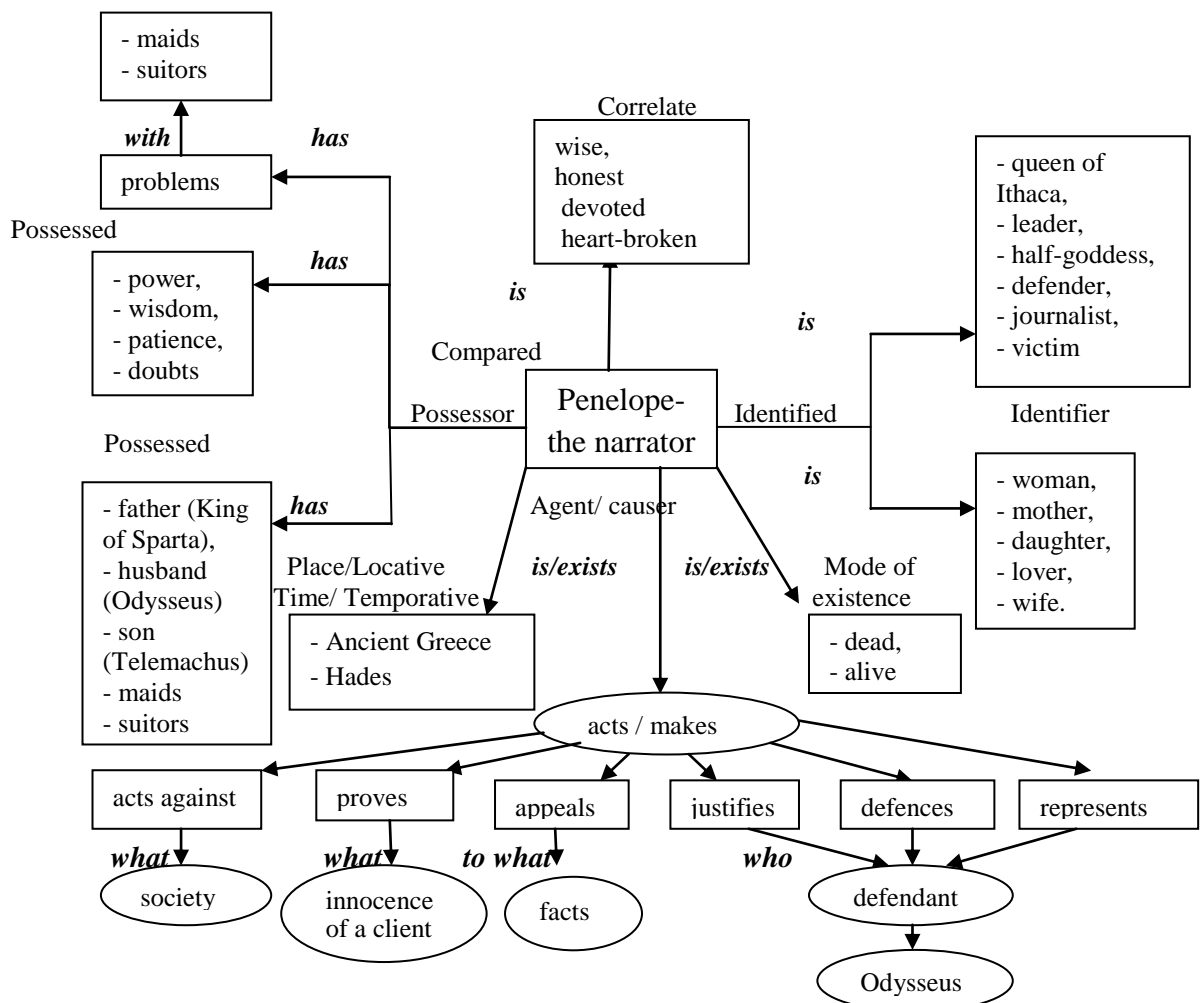

Рис. 2. Фреймова модель образу Пенелопи-наратора

Четвертий етап спрямовано на виявлення іллокутивної сили та перлокутивного ефекту наративної маски, шляхом аналізу мовленнєвих актів, якими виражена вербальна іпостась образу наратора та встановлено комунікативно-прагматичні стратегії і тактики функціонування наративної маски.

Принципи формування наративної маски у художньому творі базуються на концепції «автор-текст-читач», хоча у постмодерністському дискурсі така модель зазнає модифікацій. Згідно з Р. Бартом одним із основних принципів наративної побудови твору виступає «смерть автора», тож адресантом виступає наратор, який за допомогою наративної маски і через текст спілкується з читачем. Наративна маска «обирається» наратором залежно від мети висловлень (іллокутивної сили) та результату дій, спрямованих на читача (перлокутивного ефекту). Зв'язок між іллокутивною силою та перлокутивним ефектом імпліцитний, тому на рисунку вони поєднані пунктирною лінією. Процес функціонування наративної маски у постмодерністському дискурсі представляємо у вигляді схеми (Рис. 3)

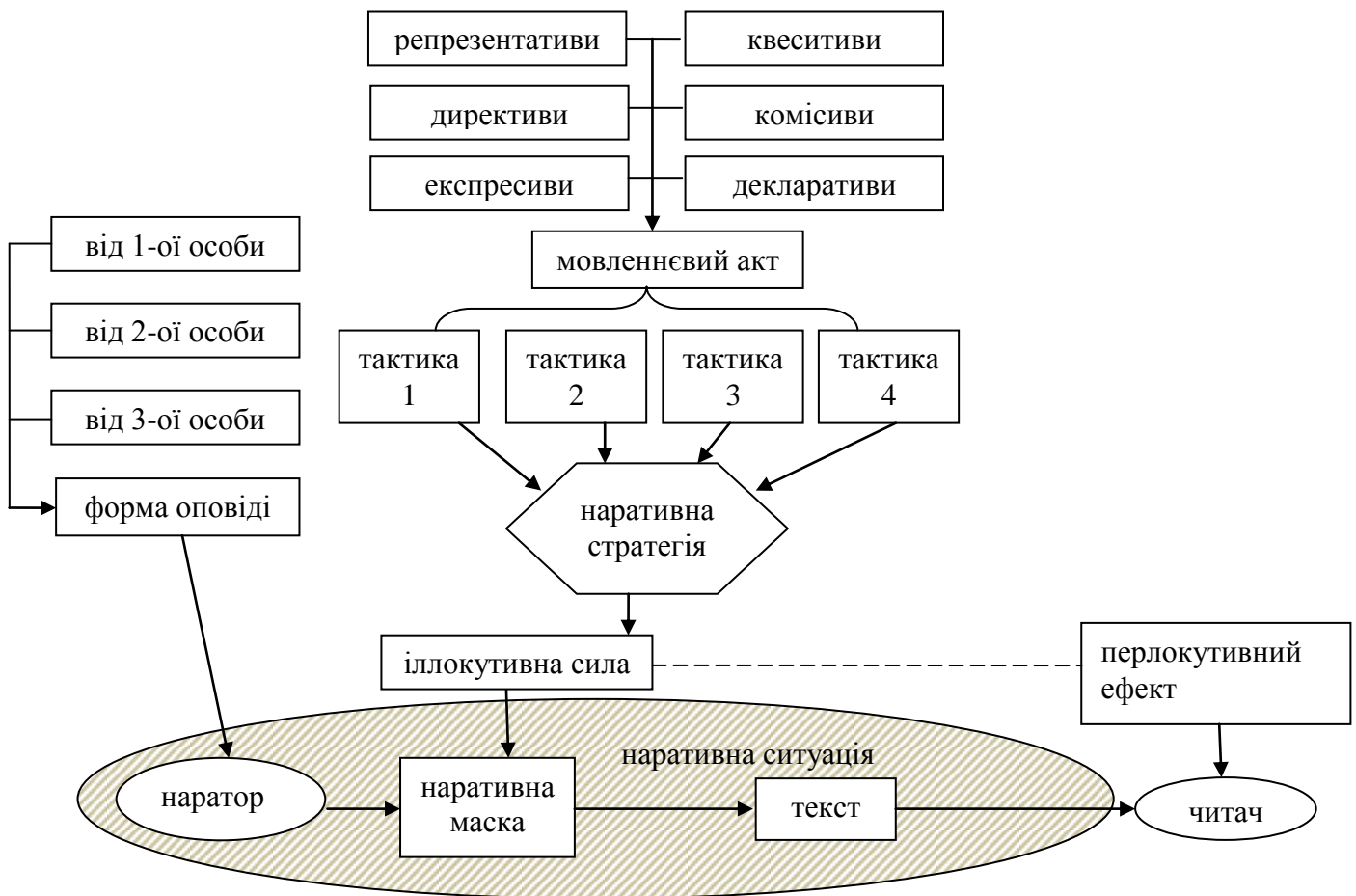

Рис. 3. Схема функціонування наративної маски у прагматичному аспекті

Вибір наративної маски наратором прогнозується запланованими наративними стратегіями та тактиками задля реалізації певної мети (іллокутивної сили), яка, на думку О.В. Малікової, загалом може «виконувати різні прагматичні завдання, зокрема формування, збагачення, трансформування, корегування картини світу читача і наближення її до письменницької світоглядної позиції».

У третьому розділі «Лінгвокогнітивні засоби творення наративної маски як образу наратора» визначено структурно-семантичні, лінгвостилістичні й комунікативно-функціональні особливості НМ в англomовному постмодерністському дискурсі.

Запропонована методологія дослідження наративних ситуацій уможливила виділення таких видів НМ, реалізованих у постмодерністському дискурсі: наративні маски адвоката, репортера, блазня. Наративна ситуація у постмодерністському творі прогнозує функціонування певної НМ з характерним для неї набором лінгвальних та стилістичних засобів її вираження.

У XXVI розділі «*The Trial of Odysseus*» судовий процес відбувається у пеклі між Пенелопою, яка захищає Одисея (виправдовує себе і його), та служницями, яких було невинно страчено. Форма оповіді нагадує фіксовані записи судового процесу:

Penelope: I was asleep, Your Honour. I was often asleep. I can only tell you what they said afterwards.

Judge: What who said?

Penelope: The maids, Your Honour.

Judge: They said they been raped?

Penelope: Well, yes, Your Honour. In effect.

Judge: And did you believe them?

Penelope: Yes, Your Honour. That is, I tended to believe them» (Atwood).

У нашому дослідженні концепт СУД тлумачимо як статичний концепт – фрейм. З юридичної точки зору учасниками судового процесу вважаються: суддя, присяжні (якщо мова йде про суд присяжних), звинувачений (або відповідач у цивільному процесі), потерпілий (або позивач в цивільному процесі), звинувач (прокурор), захисник (адвокат), свідки. Таким чином, фрейм «суд» складається із слотів під загальною назвою «учасники процесу». Серед перерахованих вище учасників судового процесу в ньому професійно зайняті суддя, присяжні, прокурор (звинувач) і адвокат (захисник).

До номінативного поля входять шість мікрополів з ядерними лексемами: *claimant* (позивач), *defendant* (відповідач), *attorney* (адвокат), *witness* (свідок), *judge* (суддя) та *jury* (присяжні).

До складу фрейму СУДОВИЙ ПРОЦЕС входять не тільки компоненти СУДДЯ, ПІДСУДНИЙ, АДВОКАТ та ін., але й передбачення потенційних ситуацій їх взаємодії. Структура описана в термінах слотів (як осередків, позицій в структурі фрейму) і сцен (сценаріїв) (як культурно і емпірично зумовлених варіантами реалізації фрейму). У конкретній мовній ситуації фрейм реалізується одним з можливих сценаріїв (Ч. Філмор).

Фрейм СУДОВИЙ ПРОЦЕС в романі М. Етвуд «Пенелопіада» реалізується в наративній ситуації захисту та виправдання Одисея, в якій наратор постає в образі наративної маски адвоката. Постаючи перед суддею та позивачами, Пенелопа розповідає власну інтерпретацію відомої історії. Наративна маска адвоката реалізується через семантику таких номінативних одиниць: «loyalty», «without lying», «fair», «honest», «kind», «protect with the heart», «in a good light», «demand justice», «to discover the truth»: «Right now I can say everything **without lying**, not to look so **fair, honest or kind**, or to show oneself **in a good light** ... there are a lot of defenders around the world, but only a few **protect with the heart**, as I do. To justify and defend is not the same, because I am here **to discover the truth**. I only **demand justice**» (Atwood).

Шляхом семного аналізу значення лексем – мовних репрезентантів концепту АДВОКАТ – були виділені такі концептуальні властивості наративної маски адвоката: СПРАВЕДЛИВІСТЬ («justice», «truth», «rehabilitation», «forgiveness of my client», «believed him»), БОРОТЬБА («fight for his rights», «save the face», «trying to prove his innocence»), ЗАМОВЧУВАННЯ («there was no need to announce», «trying to keep all the Odysseus's secrets», «telling nothing but lie»), ФАЛЬСИФІКАЦІЯ («edifying legend», «tended to believe him», «was playing his game», «was on his side», «protected him knowing he was a liar»), ЗЛОЧИН («assassinate all the maids», «justify the crime»), що слугують розгортанням концепту АДВОКАТ: «Your Honour, permit me to speak to the innocence of my client, Odysseus, a legendary hero of high repute, who stands before you accused of multiple murders. Was he or was he not justified in slaughtering, by means of arrows and spears we do not dispute the slaughters themselves <...> It has been alleged by my respected colleague that Odysseus was not so justified, since murdering these young men was a gross overreaction to the fact of their having played the gourmand a little too freely in his palace» (Atwood).

Дотримуючись семного аналізу, розробленого І.А. Стерніним, виділяємо у змісті диференціальних сем семантичну ознаку (спільну частину у змісті сем) і семантичний конкретизатор (індивідуальну частину у змісті сем). Зазначена лексика, що репрезентує концепти-слоти предметно-почуттєвого шару художнього концепту АДВОКАТ, містить у своїй структурі диференціальні семи, у змісті яких виявляються такі семантичні ознаки: - «фізичні атрибути адвокату»: АДВОКАТ – ЦЕ ЗАХИСТ, АДВОКАТ – ЦЕ ПРАВДА, АДВОКАТ – ЦЕ БОРОТЬБА ЗА ПРАВА; - «духовні атрибути адвокату»: АДВОКАТ – ЦЕ СПРАВЕДЛИВІСТЬ, АДВОКАТ – ЦЕ ЧЕСТЬ, АДВОКАТ – ЦЕ ЗАМОВЧУВАННЯ, АДВОКАТ – ЦЕ ФАЛЬСИФІКАЦІЯ, АДВОКАТ – ЦЕ БРЕХНЯ.

У четвертому розділі “**Комунікативно-прагматичні властивості наративних масок у сучасному англomовному постмодерністському дискурсі**” встановлено комунікативно-прагматичні стратегії і тактики функціонування НМ, що уможливають з’ясування перлокутивного ефекту на читача.

Виявлення прагматичних властивостей НМ передбачає визначення їхньої іллокутивної сили і прагматичного ефекту, який вони здійснюють на

читача при інтерпретації змісту й смислу художнього тексту.

У дослідженні нами виявлені дві глобальні стратегії наратора – зближення з читачем та дистанціювання, комунікативно-прагматичними тактиками реалізації яких є тактика щирості, поради, аргументації, незгоди та заплутування. До прикладу, зближення дистанції між читачем та наратором відбувається шляхом реалізації тактики відвертості та щирості, коли наратор веде повістування в образі наративної маски репортера, використовуючи емфатичні конструкції *I am proud to report, I am sorry to say/ report, I am merely reporting*: (1) «*Our species, I am proud to report, got onboard without either bribery or violence; but then we are not as detectable as a young elk*» (Barnes). (2) «*I'm sorry to report that ratting to the authorities was at times widespread. It wasn't a nature reserve, that Ark of ours; at times it was more like a prison ship*» (Barnes). (3) «*I was not myself on Ham's ark, so I am merely reporting, in a dispassionate way, the news the birds brought*» (Barnes).

Такі тактики сприяють створенню перлокутивного ефекту зниження категоричності і врахування думки адресата. Крім того наратор в образі наративної маски репортера послуговується прийомом передорученого мовлення (*the news the birds brought*), а вживання особового займенника *I* реалізує суб'єктивність наратора.

В романі М. Етвуд «Пенелопіада» наратор в образі наративної маски репортера реалізує стратегії дистанціювання через тактики незгоди. Топосом функціонування наративної маски репортера виступає потойбічний світ – серед тіней та істот Пенелопа веде екзотичний репортаж від першої особи (персонаж Я-наратор), знайомить з життям в Аїді:

«*Since being dead – since achieving this state of bonelessness, liplessness, breastlessness – I've learned some things I would rather not know, as one does when listening at windows or opening other people's letters. You think you'd like to read minds? No! Think again*» (Atwood).

У наведеному дискурсивному фрагменті використано квеситив та директив одночасно: наратор в образі наративної маски репортера спонукає читача до розумової активності за допомогою питального речення «*You think you'd like to read minds?*» та імперативної конструкції «*No! Think again*», яка реалізується у використанні тактики поради задля зближення з читачем. У своєму мовленні наратор в образі наративної маски репортера використовує складні форми іменника «*bonelessness, liplessness, breastlessness*» для створення образу героя-оповідача, що характеризує неабияку ерудованість Пенелопи - наратора.

Для роману «Бійцівський клуб» Ч. Поланіка характерним є використання наративної маски репортера, де у формі гіпнотичного впливу на читача реалізується тактика заплутування, яка є складовою частиною стратегії дистанціювання:

«*Sometimes, you wake up and have to ask where you are.*

What Tyler had created was the shadow of a giant hand <...> Tyler had sat in the palm of a perfection he'd created himself.

You wake up, and you're nowhere.

One minute was enough, Tyler said, a person had to work hard for it, but a minute of perfection was worth the effort. A moment was the most you could ever expect from perfection.

You wake up, and that's enough» (Palahniuk).

У наведеному дискурсивному фрагменті повісткування наратора в образі наративної маски репортера переривається реченнями-кліше, що передають сеанс гіпнозу. Вони не несуть ніякого змістовного навантаження у творі, проте спрямовані на відволікання та абстрагування від викладу думок наратора. Речення за своєю структурою монотонні та однорідні (*You wake up, and*). Завдяки таким реченням читач позасвідомо впадає в транс і втрачає важливі деталі оповіді, як-от: де зустрівся головний герой із Тайлером, про що вони говорили, які деталі зовнішності мав Дерден. Якщо порівнювати професію сучасного репортера і оповідача – то вони використовують однакові тактики впливу на свідомість людини: при повторенні однієї фрази читач починає сприймати її як щось достовірне, як то, що чув десь раніше.

Перлокутивний вплив наративної маски на читача у трьох романах відрізняється: наратор в образі НМ репортера у романі Дж. Барнса «Історія світу у 10 ½ розділах» користується стратегією наближення за допомогою тактик щирості та поради задля підтримки читача та переконання у достовірності нової інтерпретації біблійного сюжету. До прикладу, для роману М. Етвуд «Пенелопіада» характерним є вживання обох стратегій (наближення та дистанціювання): через тактики щирості, поради досягається ефект співчуття тяжкій долі головної героїні, яка змушена терпіти приниження навіть після смерті. Тактика незгоди у романі М. Етвуд «Пенелопіада» реалізується у стратегії дистанціювання, де читачеві забороняється робити зухвалі висновки щодо головної героїні та її чоловіка. Наратор в образі НМ репортера в романі «Бійцівський клуб» Ч. Поланіка користується наративними техніками заплутування, або ж затьмарення читацької свідомості та маніпулювання читачем, що реалізуються у стратегії дистанціювання.

Для постмодерністського дискурсу характерною формою нарації є повісткування наратора в образі наративних масок, які він може змінювати у рамках однієї наративної ситуації. Зсув акцентів у повістванні прогнозується наративної ситуацією, в якій наратор сам обирає наративну маску, звідси і наративні прийоми і стратегії її творення: тактика аргументації задля перлокутивного ефекту переконання у правдивості історії, тактика заплутування, які залежно від наративних ситуацій реалізуються у стратегіях наближення або дистанціювання.

Достовірність подій підлягає сумніву, коли оповідач використовує вставні слова та конструкції, що виражають невпевненість, на кшталт: *I doubt, I suppose, perhaps, probably*. Тактика заплутування реалізується у наведених нижче дискурсивних фрагментах (читач вже і сам не розуміє, чому довіряти, а чому – ні):

(1) «***I doubt*** there'd have been half so much disobedience – *probably* no need to have had the Flood in the first place» (Barnes).

(2) «*You could even argue, **I suppose**, that God drove Noah to drink. Perhaps this is why your scholars are so jumpy, so keen to separate the first Noah from the second: the consequences are awkward*» (Barnes).

Повістування наратора в образі наративної маски блазня сповнене вставленими словами та конструкціями, які доповнюють інформацію про сказане, розриваючи єдиний часовий простір перебігу подій. Так, завдяки власним ремаркам наратор в образі наративної маски блазня привертає увагу імпліцитного читача іронічним ставленням до речей або подій:

«*Noah probably realized he had God over a barrel (what an admission of failure to pull the Flood and then be obliged to ditch your First Family), and we reckoned he'd have eaten us anyway, treaty or no treaty*» (Barnes).

Тактика заплутування читача реалізується у формі розважальної вікторини, де читачеві пропонується змодельована ситуація з ймовірними рішеннями: «*You take the population of vehicles in the field (A) and multiply it by the probable rate of failure (B), then multiply the result by the average cost of an out-of-court settlement (C). A times B times C equals X. This is what it will cost if we don't initiate a recall. If X is greater than the cost of a recall, we recall the cars and no one gets hurt. If X is less than the cost of a recall, then we don't recall*» (Palahniuk).

Діалог між наратором та читачем набуває характеру інтелектуальної гри, виводячи при цьому якусь математичну формулу за допомогою номінативних одиниць «*A times B times C equals X*», «*If X is greater than the cost*», «*If X is less than the cost*». Читач долучається до спільного розвитку подій і прогнозування їхнього перебігу в нарації.

За допомогою квестисивів «*So how dependable was their word?*», «*Could a reasonable man expect that they would ever pay a single ox of what they had promised?*» та емфатичної конструкції *despite many requests* наратор в образі наративної маски адвоката спростовує усі звинувачення. У такий спосіб через тактику аргументації відбувається вплив на читача з метою переконання у непричетності Одисея щодо вбивства залицяльників та служниць. У повістуванні наратора в образі наративної маски адвоката використовується спектр мовних кліше адвоката, щоб бути більш переконливим на судовому засіданні (*it is alleged that, offered material compensation, despite many requests, to defend Odysseus, to protect his family*). Тактика аргументації через апелювання фактами спрямована на досягнення перлокутивної ефекту переконання у вірності поглядів Пенелопи.

Серед наративних тактик та стратегій при створенні образу наративної маски блазня характерною стратегією є дистанціювання, яке досягається тактиками повчання та наочності через використання термінологічного апарату певних професій (хіміка, ботаніка).

Наратор, вдягаючи наративну маску блазня у романі "Історія світу у 10 ½ розділах" Дж. Барнса, повістує як псевдонауковець та хизується псевдознаннями з біології еволюції комах, що реалізує стратегію дистанціювання читача. Наратор в образі наративної маски блазня детально описує різновиди тварин і вказує їх наукові назви (*xestobium rufovillosum*,

anobium domesticum), що сприяє деталізації та наочності за допомогою паралельних конструкцій "egg becomes larva, larva chrysalis, and chrysalis imago". Тільки ерудований читач може провести аналогії між життям людини та комахи, адже нічого нового не трапляється. Отже, у постмодерністському дискурсі ми виявляємо функціонування трьох наративних масок: маски репортера, маски адвоката, маски блазня, які створюються за допомогою стратегій і тактик із перлоуктивним ефектом наближення до читача або дистанціювання від нього. Наративні стратегії складаються із комунікативно-прагматичних тактик щирості, поради, аргументації, незгоди та заплутування, які дозволяють розкрити специфіку функціонування певної наративної маски у постмодерністському дискурсі.

ВИСНОВКИ

Інтегрований підхід і розроблена методика аналізу функціонування НМ у сучасному англomовному постмодерністському дискурсі уможливили виявлення лінгвальних та прагматичних властивостей НМ і цілого спектру наративних стратегій і тактик, які розкривають комунікативно-прагматичну специфіку художньої комунікації із читачем через встановлення іллокутивної сили наративної маски та перлокутивного ефекту, який вона здійснює на читача.

В англomовному постмодерністському дискурсі наративна маска постає образом наратора, лінгвокогнітивні й комунікативно-прагматичні властивості якої забезпечують реалізацію прагматичної настанови тексту, авторської інтенції.

Вибір вербальних засобів вираження наративних масок зумовлений наративною ситуацією, де вилучення образу відбувається на передконцептуальному, концептуальному, вербальному рівнях.

Залежно від комунікативної ситуації та жанрової специфіки постмодерністського англomовного дискурсу нами було виокремлені наступні 3 домінантних види наративних масок: у жіночому історичному постмодерністському творі М. Етвуд «Пенелопіада» (маски репортера та адвоката), в історичному постмодерністському романі Дж. Барнса «Історія світу у 10 ½ розділах» (маска репортера, маска блазня), у психонаративі Ч. Поланіка «Бійцівський клуб» (маска репортера, маска блазня).

Процес спілкування з читачем у романі М. Етвуд «Пенелопіада», Дж. Барнса «Історія світу у 10 ½ розділах», Ч. Поланіка «Бійцівський клуб» здійснюється завдяки мовленнєвим актам та способам впливу наратора на читача, до яких належать: репрезентативи, директиви, комісиви, експресиви, декларації, квеситиви.

Осмислення і переосмислення наукового доробку з вивчення стратегій і тактик через інтерпретаційно-текстовий аналіз дискурсивних фрагментів, в яких реалізуються виявленні нами НМ уможливили встановлення двох глобальних стратегій: наближення до читача та дистанціювання, що реалізовані у низці тактик щирості, поради, аргументації, незгоди та заплутування.

Установлення стратегій і тактик інтерпретації художніх текстів уможливило виявлення ролі НМ, які використовуються задля реалізації певного перлокутивного впливу на читача.

Перспективу подальших досліджень НМ у мовленні постмодерністського дискурсі вбачаємо в порівняльному аналізі функціонування НМ в британських, канадських і австралійських художніх текстах. Перспективним є також виявлення комунікативно-прагматичної ролі НМ на матеріалі творів різних лінгвокультур.

Основні положення дисертації висвітлено в публікаціях автора:

1. Ткаченко І.А. Лінгвостилістичні засоби вираження наративної маски у романі Дж. Барнса «Історія світу в 10 ½ розділах» // Збірник наукових праць київського університету імені Бориса Грінченка. Серія «Філологічні студії»: вип. 3. – Київ, 2014. – С. 286-291.

2. Ткаченко, І.А. Лінгвостилістичні засоби вираження наративної маски у романі М. Етвуд «Пенелопіада» // Науковий вісник дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, Серія «Філологічні науки. Мовознавство»: №3. – Дрогобич, 2015. – С. 128-133.

3. Ткаченко, І.А. Narrative mask as a postmodern device of text composition // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»: зб. наук. праць / ред. проф. В. Олексенко та ін. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2015. – Вип. 24. – С. 135-138.

4. Ткаченко, І.А. Стратегії і тактики інтимізації в англomовному художньому дискурсі // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»: зб. наук. праць / ред. проф. В. Олексенко та ін. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2016. – Вип. 25. – С. 144-148.

5. Ткаченко, І.А. Засоби вираження образу наратора в художньому тексті // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»: зб. наук. праць / ред. проф. В. Олексенко та ін. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2017. – Вип. 27. – С. 169-174.

6. Ткаченко, І.А. Наративна маска як прийом постмодерністського текстотворення // Наукові записки Кіровоградського держ. пед. ун-ту ім. В. Винниченка. Серія: Філологічні науки (мовознавство) / ред. проф. О. Семенюк та ін. – Кіровоград: Видавець Лисенко В.Ф., 2015. – Вип. 138. – С. 457-461.

7. Ткаченко, І.А. Lexical and semantic peculiarities of narrative masks in “The Minds of Billy Milligan” by D. Keyes // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: «Мова, література і культура: актуальні питання взаємодії» у м. Львові, 14-15 жовтня 2016 р. – Львів: ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2016. – С. 138-141.

8. Ткаченко, І.А. Narrative Mask Functioning in “The Minds of Billy Milligan” by D. Keyes // Матеріали міжнародної конференції «Urgent problems of philology and linguistics» у м. Будапешт, Угорщина, 30 жовтня 2016 р. – Science and Education a New Dimension. Philology, IV (27), Issue: 107, 2016. – С. 57-60.

9. Ткаченко, І.А. Символіка постмодерністського нарративу // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика» : зб. наук. праць / ред. проф. В. Олексенко та ін. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2017. – Вип. 28. – С. 76-82.

10. Ткаченко, І.А. Наративний код як засіб інтимізації образу автора // Матеріали науково-практичної конференції «Лінгвістика ХХ століття: здобутки та перспективи» // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика» : зб. наук. праць / ред. проф. В. Олексенко та ін. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2017 (у друці)

11. Ткаченко, І.А. Види наративних масок психонаративу (на матеріалі англійської мови) // Одеський лінгвістичний вісник № 10, том 1.– Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», – 2017. – С. 108-112.

12. Ткаченко, І.А. Дискурсна зона наративної маски блазня у романі «Бійцівський клуб» Ч. Поланіка // Матеріали I Всеукраїнської наукової інтернет конференції «Діалог мов і культур у сучасному освітньому просторі» – Суми – С. 301-304.

АНОТАЦІЯ

Ткаченко І.А. Наративні маски в англomовному постмодерністському дискурсі: лінгвокогнітивний та комунікативно-прагматичний аспекти. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04. – германські мови. – Херсонський державний університет Міністерства освіти і науки України, Херсон, 2018.

У реферованій роботі розкрито лінгвостилістичні засоби та наративні стратегії і тактики творення наративних масок як різновидів оповідної інстанції у постмодерністському дискурсі. Наративна маска тлумачиться нами як різновид образу наратора, який інтегрує передконцептуальну, концептуальну та вербальну іпостасі.

Класифікація наративних масок адвоката, репортера та блазня здійснюється через вилучення номінативних одиниць первинної та вторинної номінації, які корелюють з семантикою номінативних одиниць, що позначають поняття «адвокат», «репортер», «блазень» та характеризуються спільною функціональністю: репортер – інформує, адвокат – захищає, блазень – розважає.

Комунікативно-прагматичний підхід до вивчення наративних масок у постмодерністському дискурсі уможливив виокремлення двох ключових стратегій – зближення з читачем та дистанціювання, наративними тактиками реалізації яких є тактика щирості, поради, аргументації, незгоди та заплутування.

Ключові слова: постмодерністський дискурс, образ наратора, наративна ситуація, наративні маски, наративна стратегія, наративна тактика.

АННОТАЦИЯ

Ткаченко И.А. Нарративные маски в англоязычном постмодернистском дискурсе: лингвокогнитивный и коммуникативно-прагматический аспекты. - На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04. – германские языки. – Херсонский государственный университет Министерства образования и науки Украины, Херсон, 2018.

В реферируемой работе выявлены лингвостилистические средства и нарративные стратегии и тактики создания нарративных масок как разновидностей повествовательной инстанции в постмодернистском дискурсе.

Комплексная методика исследования нарративных масок направлена на выявление особенностей функционирования нарративных масок в современном англоязычном постмодернистском дискурсе.

Реализация специфики функционирования нарративных масок обусловлена лингвокогнитивными и коммуникативно-прагматическими особенностями нарративных ситуаций, которые прогнозируют использование определенной маски нарратором и установление нарративных стратегий и тактик, которыми пользуется нарратор для осуществления определенного перлокутивного эффекта на читателя.

Классификация нарративных масок: адвоката, репортера и шута осуществляется через выявление номинативных единиц первичной и вторичной номинации, которые коррелируют с номинативными единицами названия профессий и характеризуются общей функциональностью: репортер – информирует, адвокат – защищает, шут – развлекает.

Коммуникативно-прагматический подход к изучению нарративных масок в постмодернистском дискурсе позволил выделить две ключевые стратегии – сближение с читателем и дистанцирование, коммуникативно-прагматическими тактиками реализации которых стали тактика искренности, совета, аргументации, несогласия и запутывания.

Доказано, что нарративная маска является разновидностью образа нарратора в постмодернистском дискурсе, трехмерным текстовым конструктом, который интегрирует передконцептуальную, концептуальную и вербальную ипостаси.

Ключевые слова: постмодернистский дискурс, образ нарратора, нарративная ситуация, нарративные маски, нарративная стратегия, нарративная тактика.

ABSTRACT

Tkachenko I.A. Narrative Masks in the English Postmodern Discourse: Linguocognitive and Communicative-pragmatic aspects. – Manuscript.

Thesis for a Candidate degree in Philology, specialty 10.02.04. – Germanic Languages. – Kherson State University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kherson, 2018.

This research focuses on revealing linguostylistic means and narrative strategies, tactics of narrative masks functioning in postmodern discourse. Narrative mask is viewed as a narrator's image, which incorporates preconceptual, conceptual and verbal hypostasis.

Classification of narrative masks of a lawyer, reporter and trickster is carried out via defining primary and secondary nomination units, which correlate with the semantics of nominative units denoting the concepts «attorney», «reporter», «trickster» and characterized by common functionality: the reporter – informs, the attorney – protects, the trickster – entertains.

The communicative-pragmatic approach to the study of narrative masks in the postmodern discourse made it possible to distinguish two main strategies – convergence with the reader and distancing, the communicative and pragmatic tactics of which are the tactics of sincerity, advice, argumentation, disagreement and confusion.

Key words: postmodern discourse, image of the narrator, narrative situation, narrative masks, narrative strategy, narrative tactics.